

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologia Polemica

Burghaber, Adam

Fribvrgi Helvetiorvm, 1678

VIII. An Christus, quà Deus, sit Filius Dei?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72462](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72462)

CONTROVERSIAM VIII.

AN CHRISTUS, QUAE DEUS,
sit Filius DEI.

D Athanasius in Epist. de decretis Nicenae Synodi advertit, in Sac. Scriptura duplicem Naturam Filij significatione innui; unam secundum Adoptionem, ut cum dicitur Joan. 1. v. 12. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri*: alteram secundum Naturam, ut cum Isaac, Abraham, Jacob filius Isaac, & deinceps patriarchae Filij Jacobi appellatur. Ad filium priori modo sumptum non requiritur, ut sit ejusdem Naturae cum eo, cujus dicitur Filius: at bene ad filium posteriori modo acceptum, & de tali quaeritur, utrum DEUS etiam habeat Filium Naturalem substantialiter ex se genitum?

PARS PRIOR.

DOCTRINAE CATHO.

L I C E.

I. **D**octrina prima. Christus, quae DEUS, est verus & naturalis Filius Dei Patris. Ita docet S. Catholica Ecclesia in omnibus Symbolis, praesertim Niceno aejens: *Credo in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei Unigenitum, & ex Patre natum ante omnia secula, Deum de Deo, Lumen de Lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt.* Probatum 1. ex Sac. Scripturae sequentibus Testimonijs 1. est ipsius Patris Math. 3. v. 17. *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* 2. Ipsius Filij Joan. 3. v. 16. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum Unigenitum daret, ut omnis, qui credit in illum, non pereat.* Filius enim hic loquitur: ut Tertul. etiam Libro contra Praxeam intelligit. 3. est Spiritus Sancti Math. 3. qui apparitione sua in specie columbae v. 16. vocem illam Patris de Filio confirmavit. 4. est Angeli Luc. 1. v. 35. *vocabitur Filius Dei.* 5. est Apostoli Petri Math. 16. v. 16. *Tu es Christus Filius Dei vivi.* 6. est Apostoli Joannis cap. 1. v. 14. *& vidimus gloriam ejus gloriae quasi unigeniti a Patre plenum gratia & veritatis.* 7. est ejusdem Evangelistae cap. 1. v. 18. *unigenitus, qui est a Patre, ipse enarravit.* 8. Apostoli Pauli ad Gal. 8. v. 8. *misit Deus filium suum factum ex Muliere factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret, & adoptionem filiorum reciperemus.* 9. est ejusdem ad Hebraeos 1. v. 3. *qui cum sit Splendor Patris & figura substantiae ejus.* 10. ejusdem ibidem v. 5. *cui enim aliquando Angelorum dixit: Filius meus es tu. Ego hodie genui te.* 11. ejusdem ad Rom. 8. v. 32. *qui proprio Filio suo non pepercit.* 12. denique Davidis Regis Psal. 109. v. 2. *ex utero ante Luciferum genui te.* Hisce alijsque Iuxta-entis Sac. Scripturae testimonijs significari, Christum verum esse Dei Filium per Naturam, non solum per adoptionem, sicuti ceteri homines & Angeli, nemo nisi executam omni fronte inficias ibit. Tum quia dicitur unigenitus. Tum quia excellentiori modo Filius est, ut contendit Apostolus ad Hebraeos. Tum quia Filius est ex ute-

ro, non gratia. Tum quia ante Luciferum, hoc est, ab aeterno ante omnes creaturas est genitus. Tum quia ita est genitus, ut maneat in sinu Patris. Tum quia Filius Dei vivi & altissimi, atque ejusmodi appellatur. Tum denique quia per illum alij adoptionem Filiorum obtinent, ut dicitur ad Gal. 4. citato, atque adeo filiationis Nomen, & rationem ab ejus filiatione participant.

II. Probatum 2. ex Patribus, qui in hac doctrina & expositione adductoim locorum Scripturae conspirant, ac videri apud alios possunt. Sufficit hic unicus D. Athanasius qui 2. [Sermonem contra Arianos super illo versu 8. Psal. 44. *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem praecipitatoribus tuis, ita scribit: Videte Ariani, & saltem hinc cognoscite participatores Domini ceteros omnes Psalmistam appellasse; si enim unus ex non-entibus creatus fuisset, fuisset & ipse ex istis participatoribus. Atqui cum eum ut Deum aeternum suo hymno celebravit Psalmista, inquit: Thronus tuus Deus in seculum seculi &c. & reliqua omnia ex eo partes capere declaravit, quid aliud intelligendum, quam alium illum esse a rebus creatis, ubi S. Pater supponens agi in illo Psal. de filio Dei naturali, ut aperte habetur v. 3. *Speciosus forma praefigis hominum, inde ejus infert Deitatem, quam consequentiam, ait Sermonem 3. contra eodem Arianos, nec diabolus ipse negare potest.**

III. Probatum 3. Ratione. Generatio proprie dicta definitur a Theologis & Philosophis communiter: *productio naturalis viventis a vivente in similitudinem naturae mediante principio conjuncto.* Atque origo seu productio Christi, quae Dei. Primo est naturalis, quia est actus intellectus, seu cogitatus; sicut enim humanus intellectus cogitando producit vivam imaginem objecti cogniti, quam philosophi appellant speciem expressam, & verbum mentis, quo cogitans sibi ipsi quasi loquitur, ita Deus de se ipso cogitando genuit vivam sui Imaginem, quae propterea vocatur Verbum Patris, prout graphice descripsit Joannes cap. 1. v. 1. *In principio erat Verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, hoc erat in principio apud Deum, &c.* Secundo viventis a vivente; quia est actus vitalis, quo spectant illa Christi Verba Joan. 5. v. 26. *Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso.* Nam Pater communicando Filio suam Essentiam, dedit illi hoc ipso vitam habere in semetipso, tanquam primo & pleno fonte, ex quo omnis vita emanat ad alios, & quidem independenter ab omni alio, ut ajunt Cyrillus, Chrysostr. Augustinus & alij. Tertio in similitudinem Naturae non tantum specificae, sed etiam numericae; unde Christus Joan. 10. v. 30. *Ego, inquit, & Pater unum sumus;* ubi per unum designatur identitas Essentiae, & omnium proprietatum Essentialium: per sumus distinctio personarum, & proprietatum Personalium; quod Sabellio: illud Ario adversatur; ut notant S. Hilarius lib. 7. de Trinit. August. Tract. 48. & alij PP.

IV. Ceterum Essentiam & Naturam divinam a parte rei constitui ultimò per actualem Intellectionem, teste Ariaga 1. P. D. 47. Sect. 8. docent communiter Thomistae & Patres Societatis nostrae moti auctoritate SS. Patrum, quorum testimonia copiose adducunt. Unus nobis sufficit S. August. qui lib. 15. de Trinit. cap. 7. ait: *Hoc Deo est Esse, quod sapere: & ea est illi Essentia, quae Sapientia;* quae verba observans D. Thom. 1. P. Q. 27.

Art. 2.

Art. 2. docet, in rem præsentem, *Processionem Verbi veram esse generationem, quia talis Filius accipit Naturam Patris, hoc est, intelligere, quod, ait, in Deo idem est ac esse sua Essentia.* Quarto. Origo Christi, quæ Dei, est à principio conjuncto, quia est de substantia Patris, quod iste indicat Psal. 109. v. 3. *aiens. ex utero ante luciferum genui te.* Et ipse Filius Joan. 10. v. 29. dicens: *Pater meus, quod dedit mihi, majus omnibus est.* Unde in Symbolo Niceno dicitur: *Deus de Deo.* & in Toletano III. *Quicumq; negaverit Filium Dei de Paterna substantia sine initio genitum, consubstantialem Patri, Anathema sit.* Ergo cum omnia ad veram generationem requisita conveniant Christo, quæ Deo, liquidè constat, quod iste sit verus ac Naturalis Dei Filius.

V. Hinc apparet Generationem divinam multum differre à generatione humana. Nam 1. Generatio humana carnalis est: Divina Spirituality: *quia Spiritus est Deus; juxta illud Joan. 4. v. 54. & ideo non potest, nisi spiritali modo gignere Filium; unde in Psal. 109. citato ex utero sumitur metaphorice pro interna Essentia & Substantia.* 2. Generatio humana confert non propriam, sed aliam similem naturam: At Divina communicat eandem numero. 3. Generatio humana facit Patrem priorem, & seniore Filio: at Divina nec prioritate naturæ facit Patrem seniore Filio, sed solum origine; quia instantia naturæ designant causalitatem: Filius autem non est causatus à Patre, cum sit unus idemque Deus cum Patre; idem autem à se ipso non potest causari, nec se ipso naturâ prius esse, cum sit una eademque natura. 4. Generatio humana facit Patrem digniorem Filio, ut ille in hunc potestatem ac dominium habeat: At Divina fecus; unde Athanasius in Symbolo *Patris, & Filij, & Spiritus Sancti æqualis est gloria, cœterna majestas &c.* ubi etiam explicatur illud dictum Christi Joan. 14. v. 28. *Pater major me est: æqualis Patri secundum divinitatem, minor Patre secundum humanitatem;* causa verò hujus æqualitatis inter Patrem & Filium est, quod Pater non genuerit Filium libero & gratuito beneficio, sed naturali necessitate, ut non potuerit non generare, ideoque nullo titulo illum habeat sibi subiectum. 5. generatio humana potest esse plurium filiorum: at Divina unius solum juxta Symbolum Athanasij, *unus Pater, unus Filius, &c.* unde in Script. vocatur *Unigenitus.* 6. Quod generatio Divina fiat absque mutatione: fecus humana, quod ex dictis patet.

VI. Sed restat quæstio, cur Processio Spiritus Sancti non sit Generatio? Nam quemadmodum est de fide certum, & definitum in Concilio Toletano sub Leone I. & in Symbolis Athanasiano & Niceno, Spiritum Sanctum procedere, non generari, ita difficile est, solidam hujus dare rationem & disparitatem, cur scilicet Processio Filij vera sit Generatio, non Spiritus Sancti? imò prope inexplicabile id censent Patres, præsertim Damasc. lib. 1. cap. 16. & Augustinus lib. 15. de Trinit. cap. 27. Nihilominus cum debita humilitate & subjectione ad S. Romanam Ecclesiam inter diversa Doctorum placita, Sit

VII. *Doctrina secunda.* Christus quæ Deus seu Verbum, procedit ut simile Patri in Natura, adeoque verè generatur, & est Filius: non autem Spiritus Sanctus; quia Verbum divinum formaliter, vi suæ Processionis accipit ipsam Naturam Patris, quod est Intelligere: Spiritus autem

Sanctus formaliter, & vi suæ Processionis accipit tantum Velle divinum, Essentiam seu Naturam materialiter & concomitanter. Ita D. Thomas Q. 27. cit. P. 1. Fasolus in 1. P. D. Thomæ Q. 14. art. 2. Ariaga in 1. P. Disp. 47. Sect. 7. cit. & plurimi alij. Nam ab utroque Concilio Niceno, item à Toletano, & à S. Augustino lib. 7. de Trinit. c. 2. Verbum divinum dicitur *Deus de Deo, Essentia de Essentia: Spiritus S. autem dicitur ab ipsdem Voluntas de Voluntate.* Ergo sicut ista concilia ideo Spiritum Sanctum vocant Voluntatem de Voluntate, quia procedit per Voluntatem, eique immediate, & vi suæ processionis formaliter communicatur Velle Divinum, ita etiam Verbum divinum dicitur Deus de Deo, Essentia de Essentia; quia vi suæ processionis procedit per Deitatem & Essentiam divinam, eique communicatur Deitas & Essentia Divina; unde sic argumentari licet.

VIII. Illud verissimè generatur, quod vi suæ processionis & tendentiæ, seu primariâ intentione Operantis accipit Naturam Patris. Cur enim Petrus est filius Joannis, & non Vermis, vel aliud animalculum ex eodem enascens? Certè non aliam ob causam, quam quod ille vi suæ actionis accipiat naturam Joannis, non istud animalculum. Similiter Eva ex costa Adami formata non est ejus filia, nec ab ipso genita, licet in natura similis Adamo. Cur? quia decisio costæ per se, & ex vi suâ non tendebat ad formandum hominem, sed ex mera Dei voluntate. Atqui Christus, quæ Deus, vi suæ Processionis ab æterno Patre, & vi tendentiæ seu ex primariâ intentione operantis accipit Naturam Patris, scilicet Intelligere actuale: non Spiritus Sanctus, qui accipit solum Velle; Voluntas autem ex suâ naturâ non est assimilativa, nec objecti similitudinem exprimit, sicut Intellectus; sed tantum fertur in objectum, & cupit ei se conjungere v. g. qui amat pecuniam, non vult pecuniam sibi similem reddere, sed eam acquirere ac possidere. Ergo Verbum Divinum propriè est Filius & generatur: non Spiritus Sanctus.

IX. Dicent. Spiritus Sanctus est formaliter & per se Deus, & quidem ab alio. Respon. ad hoc sufficere, ut habeat veram Deitatem ab alio communicatam, etiam si hæc ei non primariò, sed secundariò duntaxat intendatur. Urgent. Spiritus S. procedit primariò, & per se, ut Deus, quia procedit, ut Persona, seu Suppositum divinum. Ergo primariò accipit Deitatem. Respon. negando Antecedens cum sua probatione. Quia Spiritus S. primariò neque ut Deus, neque ut persona procedit, sed pure, ut Amor subsistens, quem unum ille secundum formale importat; licet secundum materiale & completum esse Spiritus Sanctus Naturam quoque, & alia Attributa involuat, perinde ut Filius secundum formale solum Naturam subsistentem dicit; secundum materiale autem & completum tam Naturam quam Attributa. Sed de hoc plura Scholastici.

PARS POSTERIOR.

ERRORES HAERETI-
CORUM.

X. Error primus. Est Antiquorum hæreticorum in fine prioris Controversiæ adductorum, qui, cum negent, Christum esse DEUM, consequenter negant, eundem esse Filium DEI Naturalem. Cerinthus & Ebion dixerunt, Christum fuisse Josephi & Mariæ filium, ut testantur Irenæus lib. 1. cap. 25. & 26. Terrullianus de carne Christi, & alij Patres. Michael Servetus novorum Samosetanorum Auctor (qui anno 1557. Genevæ fuit combustus) docuit, Christum aliquâ aliâ naturâ non fuisse præditum, nisi humanâ, ideòque esse, ac dici Filium Dei tantummodo Adoptione & sanctificatione singulari Naturæ suæ humanæ. Valentinus Gentilis Natione Italus, Patriâ Conscientinus post hæresin suam in Gallia, Germania, & Polonia sparsam Bernæ supplicio capitali affectus concessit quidem, Christum esse Filium DEI, sed Patri non æqualem, quæ est universim Recentiorum Arianorum opinio. Nostrates hæretici concedunt, Christum & Deum, & Dei Filium esse. Rectè. Sed mirum sanè, cum Scriptura, cui unice adherent, & quanti manibus semper terunt, nõ paucos locos vel uti scopulos potrigat, ad quos alij ob illorum difficultatem impingendo naufragium fidei fecerunt. Videamus nonnullos, simulque eorum solutione Catholicam doctrinam contra rejeçum supra errorem stabiliamus. Ita;

XI. Primus. Proverb. 8. v. 22. dicitur de Filio: *Dominus creavit me in initio viarum suarum.* Ergo Filius est Creatura, & opus quoddam factum, ut teste Gregorio Nazian. Oration. 3. de Theolog. Ariani assidue objiciebant. Respond. cum D. Athanasio Serm. 3. contra Arian. Basilio lib. 4. contra Eunon. & alijs PP. hæc & similia loca plurâ intelligenda esse de Filio secundum Humanitatem assumptam; Etenim secundum hanc creatus est, ut daret initium divino operi Redemptionis & Reparationis generis humani. Non obstat Verbum illud præteriti temporis *creavit*; quæ enim de futuro in scriptura dicuntur, solent verbo præteriti temporis significari, ut judicentur tam certa esse, ac si jam accidissent, uti illud Psal. 21. v. 17. *Foderunt manus meas, & pedes meos.* Alias interpretationes de æterna Generatione Filij vide apud Scripturistas.

XII. secundus. Psal. 2. v. 17. *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, Ego hodie genui te.* Si eo die, quo scriptus est hic Psalmus, primùm genitus est Christus, tum non fuit ab æterno. Ergo nec Deus, nec filius DEI; David enim ferè 3600. anno post conditum orbem vixit. Respon. Davidem non dicere, quod Filius Dei primùm hodie sit natus, sed quod hodie natus, sicut de quolibet die dici potest, quod divina generatio sit æterna, & nunquam cesset: at humana factu formato desinit. Adhæc David per hodie non intellexit illum diem, quo hæc scribebat, sed alium, quem veluti præsentem intuebatur, scilicet diem Resurrectionis, ut exposuit D. Paulus Act. 13. v. 32. *Deus adimplevit, resuscitans Jesum, sicut & in Psal. 2. scriptum est: Filius meus es tu, Ego hodie genui te.* Dicitur autem illo die peculiariter genitus, quia

gloriosi Corporis splendore manifestata est ejus Divinitas, sicuti eo die dicitur factus Imperator, quo publicè coronatus est, licet prius electus. Vi. de Tirinin. in cit. Psal. ubi tò hodie ostendit à PP. sumi pro momento æternitatis, pro die Nativitatis, & Resurrectionis; quia possunt unius & ejusdem loci Sac. Scripturæ plures sensus litterales esse à Spiritu S. immediate intenti, ut diximus supra.

XIII. Tertius. Christum in scriptura passim affirmari verum hominem: & hunc ipsum hominem adstrui Filium Dei. Ergo non naturâ, sed adoptione & naturæ humanæ sanctificatione. Hoc argumentum Servetus in suis libris & dialogis de Trinit. singulis ferè paginis crepat; sicut etiam Franciscus David, & alij Servetiani. Respon. Naturâ etiam Deum esse illum ipsum hominem, qui Christus est. Nam Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius adversus Eum; qui tamen postea *in terris visus est, & cum hominibus conversatus est*, Baruch. 3. v. 38. Hic est Verbum, quod erat in principio Deus apud Deum, qui idem caro factum est & habitavit in nobis. Joan. 1. v. 14. *Hic vocabitur Emmanuel id est nobiscum Deus* Isaïæ 7. v. 14. *Hic, Deo cum esset æqualis, formam servi accepit, & habitu inventus ut homo* ad Philipp. 2. v. 3. Quare idem Filius DEI & homo Naturâ est.

XIV. Quartus. Filius genitus est à Patre. Atque qui non coactè, sed voluntate; quia hoc fuit multò præstabilius. Ergo potuit non gigni, & consequenter nec verus Deus esse, nec Filius Dei naturalis, cum Deus sit Ens simpliciter necessarium. Ita urgebat Sophista Asterius Arianorum Patronus. Respon. cum D. Athanasio Serm. 4. contra Arianos, Patrem æternum neque coactè neque etiam voluntate liberâ genuisse; sed, ut fertur hæc voluntas in objectum suum necessariò; quem admodum etiam ipse Father volens DEUS est, non coactè, neque etiam voluntate liberâ, sed necessariâ & naturâ, ut tradunt Scholastici in materia de Sanctissima Trinitate.

XV. Quintus. Joan. 1. v. 27. ait Joannes Baptista de Christo: *Ipsè est, qui post me venturus est, qui ante me factus est;* quod non potest intelligi de Humanitate, quia Christus quoad Humanitatem est post Joannem factus, ut Gabriel nunciavit Mariæ Luc. 1. v. 36. Ergo intelligendum de Divinitate, & consequenter non fuit verus Deus, nec filius Dei. Respon. Adverbium *ante* non significare prioritatem temporis, sed præcedentiam dignitatis; Nam, ut notat Beda Græcum verbum *ἔμπροσθεν* nunquam ordinem temporis, sed distantiam loci seu dignitatis significat. Participium *factus* etiam non significat productionem, sed exaltationem, quasi diceret: longè mihi prælatus, & ad sublimiorem dignitatem effectus, quàm ego; quod etiam de Humanitate intelligi potest. Ita exponunt S. Augustin. Chrysost. Theophylact. apud Tirinum & Maldonatum in v. 15. cit. capitis.

XVI. sextus. Joannis e. 1. v. 1. Christus vocatur Verbum Patris. Verbum autem non est substantia, sed Accidens: accidens verò non est DEUS, nec Dei filius, sicut nec verbum hominis seu mentale seu vocale dicitur ejus Filius. Respon. longè disparem esse rationem Verbi humani & Divini. Humanum est accidens: Divinum est substantia, quia Deus non est capax ullius accidentis; alioquin componeretur ex substantia & accidente

accidente, quod repugnat ejus simplicitati, cum sit Ens indivisibile, omnia in se continens, nec ad sui perfectionem indigeat alterius entis accessu. Similiter Figura, Quæ Heb. i. v. 3. tribuitur Christo, & idem significatur, quod Imagô, non est in Deo accidens, sed substantia, quâ Filius æqualis est Patri, ut supra diximus.

XVII. *Septimus.* Christus Dominus asseruit: *Beatus est dare, quam accipere*, ut de ipso attestatur Apost. Act. 20. v. 35. cujus ratio est, quia divitis & perfecti est dare: accipere vero indigentis & imperfecti, Atqui Pater dat & Filius recipit. Nam dedit Pater Filio potentiam Matth. 18. v. 18. *Data est mihi omnis potestas &c.* Dedit vitam Joan. 5. v. 16. *Dedit ei vitam habere in semetipso.* Dedit sapientiam, ibidem v. 20. *Pater diligit Filium, & omnia demonstrat ei.* & Joan. 15. v. 15. *quæcunque audivi à Patre meo, nota feci vobis.* Denique quidquid habet Filius, habet à Patre Math. 11. v. 28. *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo.* Ergo Christus non est Filius Dei Naturalis, non est Patri æqualis, & non est Unus cum eo Deus. Confirmatur Math. 20. v. 23. dicit Christus: *Sedere ad dextram meam, vel sinistram non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo.* Ergo Filius non habet omnia, quæ habet Pater. Respon. tunc solum beatus esse dare, quam accipere, quando is, qui recipit, est in potentia ad recipiendum, ac proinde est indigens, ac imperfectus. At verò Filius Dei sic accepit vitam, ut tamen nunquam non fuerit vivens, sic accepit potentiam & sapientiam, ut nunquam fuerit infirmus & ignorans; quippe omnia hæc accepit nascendo; ab æterno autem & natus est, & perfectè natus est. Ita August. lib. 3. contra Maximin. c. 24. *Beatus est, inquit, dare quam accipere, sed in hac vita, ubi est inopia, quâ utiq; melior est copia.* Vide eundem S. Patrem, & D. Chrysostr. in c. 5. Joan. ubi explicant, Patrem demonstrare Filio non docendo, sed gignendo: & Filium audire à Patre non discendo, sed nascendo. Dicitur autem Pater demonstrare, & Filius audire, quia Pater communicando Essentiam, communicat Scientiam. Ad Confirm. ex Math. 20. dicimus cum Hieron. Chrysostr. & Cyrillo lib. 10. Thesauri c. 15. Christum dicendo, *non est meum dare*, voluisse insinuare: non decet me dare vobis præ alijs, quia justus sum, sed quibus à Patre meo jam paratum, decretum, & destinatum est, & consequenter etiam à me. Videri potest Tirin. in cit. loc.

XVIII. *Octavus.* Denique in Symbolo Nicæno dicitur Christus *Lumen de Lumine.* Atqui Lumen non est ejusdem naturæ cum Sole, vel Luna &c. unde procedit. Ergo nec Filius propriè dicitur. Respon. Christum eodem sensu appellari Lumen, quo Pater Lumen est appellatus, scilicet non sensibile, sed spirituale consistens in sapientia & Sanctitate, quibus excluduntur omnes tenebræ, ignorantia, & peccata, ut indicat S. Joann. Epist. 1. cap. 1. v. 5. *Deus Lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ*; ubi per tenebras intelligit errores, & peccata, ut indicat v. 6. *Si dixerimus, quoniam societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus (id est in peccatis & erroribus) mentimur, & veritatem non facimus.* Ad quam spiritualementem Claritatem significandam Deus in veteri testamento nunquam sine sensibili lumine se conspicuum fecit.

XIX. Dicent, saltem Filium esse portionem & derivationem de Lumine: Patrem verò totum substantiam Luminis, ut habet Tertullian. lib. 2. contra Hermogenem, qui teste Spondano anno Christi 170. Num. 4. Corpus Domini in Sole esse repositum finxit. Respon. nequaquam Filium esse, seu habere tantum particulam Substantiæ de Patre, sed totam & eandem hujus substantiam, nec aliud per derivationem aut portionem totius indicari, quam originis ordinem, & Patrem esse fontem Deitatis, Filium verò oriri à Patre; in quem sensum etiam intelligendus Terrull. contra Praxeam, & loco cit. contra Hermogenem, quando Filium à Patre appellat secundum.

XX. Regula igitur omnium SS. Patrum verissima tenenda est, ut humiliora, quæ dicuntur in Scriptura de Christo, eidem adscribamus secundum assumptam Humanitatem: alia verò, quæ Divinitatis propria sunt, tribuamus illi ipsi secundum Naturam divinam, in qua prius etiam quam caro fieret, erat Deus. Non obstat D. Hilar. lib. 9. de Trinit. ubi hæc habet: *Sed solus Pater verus est Deus, Christo non reliquit, ut sit Deus;* Ergo non, ut sit Filius Naturalis & æqualis in Natura. Non obstat, inquam, quia solum refert verba Arianorum, quibus respondet, quod, licet solus Pater verus sit Deus, non tamen auferre Christo, ut etiam sit verus Deus, quia Pater & Filius est unus Deus, vel, ut D. Hieron. quia *Patris & Filij una est Divinitas.*

XXI. *Error secundus.* Christum esse Filium DEI Adoptivum. Ita olim Felix Urgelitanus & Elipandus Toletanus Episcopus, quorum hæresin Novatores nonnulli per calumniam nobis Catholicis affingere audent, à qua tamen sumus remotissimi, firmiter tenentes, Christum nullâ ratione vocari posse Filium DEI adoptivum, ut definitum est in Concilio Francofurtensi, & ab Hadriano Papa. Ratio sumitur ex definitione Adoptionis, quæ à I. P. describitur: *gratuita assumptione Personæ extraneæ in hereditatem.* Atqui Christus non est Persona extraneæ, sed Filius Naturalis. Ergo &c. Hoc admittunt de Christo, ut deo, Felix & Elipandus: negant verò de Christo, ut homine, rati in Christo duas esse personas juxta hæresin Nestorianam damnatam. Sed ex fide omnes tenent Catholici, in Christo unicam tantum esse Personam divinam, atque ideo Christum, ut hominem, in sensu Specificativo non esse Filium DEI Adoptivum.

XXII. Dubitatur tamen, an idem sentiendum de Christo, quæ homine in sensu reduplicativo? Affirmant communiter Theologi, & quibus nonnulli Durandum secus opinantem graviter censent. Ratio est, quod tò Filius Adoptivus dicat negationem unionis realis cum naturali Filiatione, seu quod idem est, dicat Filium extraneum à naturali. Atqui etiam humanitas non est extraneæ Divinitati, aut Filiationi naturali (est enim unita realiter ei filiationi, licet non sit identificata), Ergo Christus non potest esse Filius Adoptionis etiam ratione humanitatis.

XXIII. Porro Christum etiam, quæ hominem, esse Filium DEI naturalem, omnes hodie fatentur Doctores Catholici; & est extra dubium, si reduplicetur suppositum, ut sensus sit: Christus in quantum est suppositum naturæ humanæ, est

næ, est Filius DEI Naturalis, per æternam scilicet generationem; cum neque natura illa humana habeat aliud suppositum præter Filium DEI Naturalem: neque illud suppositum ex eo, quod terminet naturam humanam, desinat esse Filius DEI Naturalis. Sin verò reduplicetur natura, ut sensus sit, Christus secundum naturam humanam est Filius Dei naturalis, ita ut humanitas spectet ad hunc Conceptum Filij, tunc controversum est inter Recentiores, an Christus, quia homo, dicendus sit Filius DEI naturalis? Negat post nonnullos Card. de Lugo de Incarnat. D. 31. n. 21. Affirmat cum pluribus alijs Ariaga itid. de Incarnat. D. 45. Sect. 2. Subst. 2. ponens in Christo duas Filiationes naturales; unam æternam ratione æternæ Processionis: alteram temporalem ratione Incarnationis fundatam in unione hypostatica, & de cuius conceptu sit ipsa Humanitas; ita ut concretum ex Humanitate & Personalitate Verbi importet novam istam ac distinctivam Filiationem. Fundamentum hujus doctrinæ, quam amplectimur, est; quia Christus ut homo est hæres Regni. Ergo & Filius; siquidem hæc duo sunt inseparabiliter connexa; non autem est filius adoptivus, cum non sit extraneus, sed conjunctus Deo. Ergo erit naturalis (quia conjunctio illa seu processio est primum ac distinctivum filij naturalis ab adoptivo) & quidem respectu totius SS. Trinitatis, quia intuitu hujus est hæres, & ab illa Sanctificatur efficienter, atque cum eadem tota SS. Trinitate saltem mediata conjungitur.

XXIV. Non obstat Concilium Toletanum II. in confessione Fidei, & D. Thomas 3. part. q. 32. art. 3. Nam loquitur tam illud, quam iste solum de ipsa Persona; quæ est unita humanitati, dum ambo asserunt; eam non posse dici filium Spiritus Sancti, aut totius SS. Trinitatis: de humanitate autem seu reduplicazione illa Christi, in quantum homo est, nihil decernunt; sicuti nec Concilium Francofurtense, nec Hadrianus Papa de ejdem reflexionibus quicquam egerunt; sed, ut diximus, solum de ipsa increata persona Verbi: non verò de Filiatione ab humanitate proveniente. Dicant nunc Novatores, quid in hac Catholicorum doctrina commune sit cum errore Felicis Urgelitani & Elipandi? & si ostendere nihil possunt; erubescant & omittant calumnias suas.

CONTROVERSIA IX.

*AN SPIRITUS SANCTUS SIT
verus Deus: Et à Patre Filioque simul
procedat?*

Spiritum Sanctum esse verum Deum Equalem Patri ac Filio; negaverunt ejdem hæretici, qui Christi Divinitatem negare ausi fuerunt. De Eiusdem S. Spiritus Processione acerrimam sæpe fuit, atque etiamnum est inter Ecclesiam Latinam & Græcam. Ut igitur Catholicam doctrinam rite percipiamus, omnemque opinionem non-Sanctam de Sancto Spiritu amoveamus. Sit

✠:o: IHS. :o: ✠
✠:o: ✠

PARS PRIOR.

DOCTRINÆ CATHOLICORUM.

I. **D**octrina prima. Spiritus Sanctus est Verus DEUS. Ita omnes Catholici. Probatum i. ex Sac. Scriptura i. Aet. 5. v. 3. hæc habentur: *Dixit autem Petrus: Anania, cur tentavit Satanas cor tuum mentiri re Spiritui Sancto: non es mentuus hominibus, sed Deo.* Ergo Spiritus S. est Deus, ut ex hoc loco D. Athanas. lib. de communi Essentia Divinitatis Patris & Filij ostendit. & D. Gregor. Nazian. orat. 5. de Theol. aliisque Patres communiter. i. ad Corinth. 3. v. 16. *nescitis, inquit Apostolus, quia Dei templum estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Dominus. Templum enim Dei Sanctum est, quod vos estis.* Et cap. 6. v. 19. *An nescitis quoniam membra vestra Templum sunt Spiritus Sancti qui in nobis est; & subjungit mox v. 20. glorificate & portate Deum in corpore vestro, quem Deum? quærit S. August. Epist. 66. nisi Spiritum Sanctum, cujus corpora vestra dixerat esse templum: nec verò ulla creatura in nobis tanquam in templo habitat; alioquin dicit, inquit Athan. in Dialog. de Trinit. contra Anomios, ubi tandem in script. dicitur Propheta vel Apostolus vel in genere homo quispiam templum Angeli vel ulius rei create? i. Joan. 5. v. 7. *Tres sunt qui testimonium dant in Cælo, Pater, Verbum, & Spiritus S. & hi tres Unum sunt.* Unde sic argui potest: Qui habet unam eandemque Naturam cum Patre & Filio, Deus est. Spiritus S. juxta prædicta verba habet unam eandemque Naturam cum Patre & Filio. Ergo Deus est.*

II. Probatum 2. ex communi sensu Cathol. & testimonio PP. qui in primis disertis verbis passim asserunt, Spiritum S. esse Deum æque ac Patrem & Filium. Deinde plerique illorum integris libris Divinitatem Spiritus S. expresse defenderunt, ut Athanas. Basilius; Nazianzenus, Cyrillus Alexandrin. Hilarius, August. &c. Demum summam esse impietatem censent, non credere, Spiritum Sanctum esse Deum, & ijs, qui id non credunt, gravissimis penis maledicunt; qui, inquit Athanasius Epist. ad Serapion. *Spiritum S. ad creaturas detrahit, impius est, & sine Deo, & infideli deterior, & quidvis potius, quam Christianus.* Similia habent Nazianzenus, Basilius & alij.

III. Probatum 3. ex eo, quod Spiritui S. adferbantur opera Dei v. g. create: psal. 103. v. 30. *Sanctificare* i. ad Corinth. 6. v. 15. *Suscitare à mortuis* ad Rom. 8. v. 11. *esse ubique Sapient.* i. v. 7. *Justificatio* i. ad Corinth. 6. v. 11. *Gubernare Ecclesiam* ex principali quadam potestate, sicut Pater & Filius Aet. 20. v. 28. ibidem cap. 13. v. 2. rursus cap. 15. v. 28. *Distribuere dona spiritualia in Ecclesia* i. ad Corinth. 12. v. 11. demum Sacramenta non conferrentur in Nomine Spiritus Sancti, nisi Deus esset; uti tamen sit v. g. in Baptismo ex jussu Christi Math. ult. v. 19. *Baptizantes eos in Nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.*

IV. *Doctrina secunda.* Spiritus Sanctus procedit à Patre & Filio simul. Ita quoque Catholici omnes. Et quidem à Patre procedere, ultro admittunt Græci, habeturque Joan. 15. v. 26. *Spiritus, qui à Patre procedit.* Eundem à Filio procedere, licet